

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma

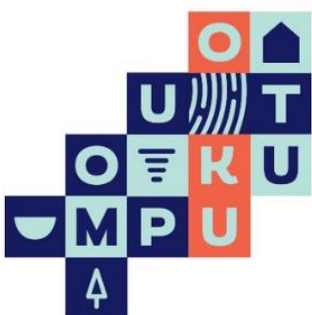
OUTOKUMMUN VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

Miraleena Ahtonen & Vilma Soininen 2022

Sisällys

Alkusanat.....	1
Varhaiskasvatuksen arvomaailma.....	2
Kiusaamisen määrittely.....	3
Kiusaamisen ehkäisy.....	4
Kiusaamisen ehkäisyn keinoja.....	5
Tunne- ja turvataitokasvatus.....	7
Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen.....	8
Kiusaamiseen puuttuminen.....	9
MiniVerso.....	10
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	11
Vinkkejä menetelmiin, materiaaleihin ja kirjallisuuteen.....	12
Lomake: ryhmäkohtainen suunnitelma.....	13
Ohjeet suunnitelman täyttämiseen.....	14
Arviointi, päivittäminen ja tiedottaminen.....	15
Lähteet.....	16

Alkusanat

Tämä kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on tarkoitettu työkaluksi Outokummun kaikkiin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yksikköihin. Tämän avulla voidaan luoda yhtenäisiä toimintatapoja kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Suunnitelma toimii myös apuna vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Suunnitelma on syntynyt yhteistyössä Karelia Ammattikorkeakoulun ja Outokummun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijöiden kanssa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma Outokummun varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on osa sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyötä. Suunnitelman yksi päätavoitteista on tuoda pienten lasten kiusaamiseen liittyvää tietoa näkyväksi ja helpommin lähestyttäväksi. Suunnitelman toivotaan helpottavan varhaiskasvatuksen työntekijöiden työtä luomalla kaikille yhtenäiset toimintatavat yksiköstä riippumatta. Suunnitelmasta löytyy hyväksi havaittuja ja koettuja menetelmiä kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa.

“Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustana toimii lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun. Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen, sekä yhdenvertaisena ja tasa-arvoisena kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto. Varhaiskasvatus perustuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstön tehtävänä on tukea lapsen kasvua ihmisyyteen sekä ohjata lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä kiusaamista, väkivaltaa tai rasismia missään muodossa.”

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Outokummun varhaiskasvatuksen arvomaailma

Varhaiskasvatuksen arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto.

Työtä ohjaava arvopohja:

- Lapsuuden itseisarvo.
- Ihmisenä kasvaminen.
- Lapsen oikeudet.
- Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus.
- Perheiden monimuotoisuus.
- Terveellinen ja kestävä elämäntapa.

Tarkempi kuvaus arvoista löytyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022) sivuilta 16 ja 17

Muita tärkeitä arvoja Outokummun varhaiskasvatuksessa:

SUVAITSEVAISUUS

OSALLISUUS

AMMATTITAITOINEN
HENKILÖKUNTA

KUULLUKSI TULEMINEN

AVOIN YHTEISTYÖ
HUOLTAJIEN KANSSA

Kiusaamisen määrittely

On tärkeää löytää yhteinen ymmärrys kiusaamisen määritelmästä, jotta kiusaamista voidaan ehkäistä ja siihen osataan puuttua.

Pienten lasten kiusaamista voidaan ajatella, että se on tietynlaista opitun toimintatavan toteuttamista ja kiusaamisen ehkäisyssä onkin tärkeää vääränlaisista toimintatavoista poisoppiminen sekä uusien hyväksytyjen toimintatapojen oppiminen. Täytyy muistaa, että kukaan lapsi ei ole syntyessään kiusaaja, lapsi on vain oppinut vääränlaisia toimintatapoja eivätkä itsehillinnän taidot ole vielä tarpeeksi karttuneet. Lapsella on oikeus hyväksytyjä toimintatapoja tukevaan kasvatukseen.

Kun puhutaan lasten välisistä riidoista tai konflikteista, on syytä muistaa, että ne eivät kaikki ole kiusaamista. Kiusaaminen on pahanmielen aiheuttamista toiselle tietoisesti ja sillä tavoitellaan valtaa ja statusta. Kun taas riitelyt, erimielisyydet ja vastoinkäymiset kuuluvat ihmissuhteisiin ja niihin liittyvien taitojen harjoittelu on ensisijaisen tärkeää, aikuisen tukemana. Kiusaamisen kohtaamista ei voi harjoitella ja siihen puuttuminen on aina aikuisten asia. Kiusaamisen ehkäisyyn ytimessä on puuttuminen kaikkeen loukkaavaan käytökseen, näin siitä ei pääse edes syntymään kiusaamista.

Kiusaamiselle voidaan määritellä piirteitä, jotka erottavat kiusaamisen riitelystä. Niitä ovat esimerkiksi **toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö ja ryhmäilmiö**, joita täytyy aina tarkastella myös tekojen kautta. Haastetta lisää myös lasten yksilölliset suhtautumistavat ja erilaisten tekojen siedettävyyys. Tärkeintä on tarkastella tilanteita aina lapsen kokemuksen kautta, ei itse teon.

Kiusaamisen muodot:

Fyysinen

- Pureminen
- Lyöminen
- Töniminen
- Potkiminen
- Raapiminen
- Sylkeminen
- Tavaroiden heittäminen
- Toisen tavaroiden ottaminen
- Leikkien sotkeminen
- Nipistely

Verbaalinen

- Haukkuminen
- Nimittely
- Härnäminen
- Pilkkominen
- Lällättely
- Ulkonäön kommentointi
- Selän takana puhuminen
- Uhkailu
- Muiden tekemisten ja töiden arvostelu

Psyykinen

- Manipulointi
- Kiristäminen
- Ilveily, ilmeily
- Poissulkeminen
- Leikin sääntöjen muuttaminen
- Puhumatta /huomiotta jättäminen
- Uhkailu

Kiusaamisen ehkäisy

”Kiusaamisen ehkäisy on kasvatusta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa yksilöt kannattelevat ja kunnioittavat toinen toisiaan. Ennaltaehkäisyssä tärkeää on kasvattajan sensitiivisyys, oikeudenmukaisuus, sanat lapsen identiteetin muodostumisessa, lasten tasa-arvoinen kohtaaminen, mutta ennen kaikkea se on osa arjen pedagogiikkaa ja laadukasta varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa.” – Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2020

Kiusaamisen ehkäisy tarkoittaa varhaiskasvatus ikäisten lasten kohdalla laadukasta peruspedagogiikkaa ja kasvatusta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan. Se toteutetaan opettamalla lapsille yhdessä toimimisen taitoja ja pelisääntöjä.

Kiusaamisen ehkäisyn onnistumisen edellytys on se, että sen eteen tehtävä työ tapahtuu saman aikaisesti useammalla tasolla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että työtä tehdään sekä yksilökohtaisesti että ryhmäkohtaisesti. Koko yhteisön voimin pyritään luomaan kiusaamista ehkäiseviä toimintatapoja. Yksilötasolla harjoitellaan lasten vuorovaikutus- ja vertaissuhdetaitoja ja ryhmätasolla pyritään luomaan lapsille turvallinen ympäristö, jossa on lapsille mielekästä tekemistä ja johdonmukaisesti tuetaan ryhmän muotoutumista.

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvassa kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää, että kiusaamista pyritään ehkäisemään kiinnittämällä huomiota ympäristön muokkaamiseen, sen sijaan, että alettaisiin muokata lasten yksilöllisiä ominaisuuksia. (Laaksonen & Repo 2017, 14.)

Päiväkodin tulee olla lapselle turvallinen ympäristö, jossa ketään ei kiusata eikä kukaan opi kiusaajaksi. Henkilöstöllä on yksiselitteinen velvollisuus ehkäistä häirintää ja kiusaamista sekä puuttua siihen.

“On jokaisen lapsen oikeus saada suojaa kiusaamiselta, mutta myös oikeus oppia olemaan kiusaamatta.”

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja

Lasten sosioemotionaalisten taitojen ja kaveritaitojen tukeminen

Lasten sosioemotionaalisten taitojen ja kaveritaitojen tukeminen on tärkeässä osassa kiusaamisen ehkäisyä. Lapset opettelevat varhaiskasvatusikäisinä näitä taitoja ja on tärkeää, että ne ovat arjessa jatkuvasti läsnä. Lapsille tulee olla tarjolla turvaa, syyä ja lohtua tarpeeksi. Tunteita sanoitetaan ja nimetään sitä mukaa, kun niitä koetaan. Painotetaan sitä, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja opetellaan sitä, kuinka niitä tuodaan esille. Arjessa opettelun lisäksi pidetään säännöllisiä hetkiä, joissa näitä taitoja harjoitellaan. Sosioemotionaalisten taitojen ja kaveritaitojen harjoittelussa voi hyödyntää mm. nukketeatteria, draamaa ja sadutusta. Päiväkodeissa on esillä myös tunnetaitomateriaalia, jota lapset voivat tutkiskella ja näin ollen nostaa esille aiheita myös lapsilähtöisesti.

Turvallinen ilmapiiri

Kiusaamisen ehkäisyn perustana varhaiskasvatuksessa on turvallinen ilmapiiri ja sen luominen. Tämä on edellytyksenä sille, että ryhmässä voi olla myönteistä yhteistoimintaa. On tärkeää, että jokainen lapsi tuntee olevansa arvostettu ja kunnioitettu ja että lapset pystyvät luottamaan ympärillä oleviin aikuisiin. Luottamuksella on tärkeä merkitys siinä, mistä kaikista asioista lapsi uskaltaa aikuiselle puhua. Turvallisen ilmapiirin takaamiseksi on tärkeää, että aikuiset määrittelevät ryhmän yhteistoiminnan luonteen ja sen mikä on hyväksyttävää käytöstä ja mikä ei. Turvallinen ilmapiiri vaatii myös sen, että ryhmän aikuiset kunnioittavat ja arvostavat myös toisiaan. Turvallisen ilmapiirin syntymisen kannalta ryhmän aloitus syksyllä on merkittävä. Silloin luodaan ryhmälle yhteiset pelisäännöt, jotka tuovat tunnetta turvallisuudesta. Turvallisuuden tunteen kannalta on myös tärkeää, että ryhmässä on pysyviä aikuisia.

Aikuisen läsnäolo

Ristiriitatilanteet ja kiusaaminen tapahtuvat usein vapaan leikin aikana, jolloin aikuisen läsnäolon merkitys korostuu. On tärkeää, että aikuinen on hetkissä aidosti läsnä ja kiinnostunut lapsen asioista. Aikuisen tulee olla kuulolla herkällä korvalla ja jutella lasten kanssa heitä kiinnostavista ja koskettavista asioista. Aikuisen läsnäololla on myös merkitystä siinä, kuinka hyvin lapsi pystyy aikuiseseen luottamaan. Aikuiset toimivat jatkuvasti myös esimerkkinä siitä, kuinka he kommunikoivat ja toimivat keskenään.

Strukturoitu toiminta

Hyvin suunniteltu toiminta, läsnä ja tilanteiden tasalla olevat aikuiset sekä oikeanlainen toimintaympäristö ehkäisevät kiusaamista. Pysyvä rakenne päivässä ja lapsille esillä oleva päivärutmi luovat turvallisuuden tunnetta ja toimivat näin myös kiusaamisen ehkäisemiseksi. Pienryhmätoiminnassa aikuinen voi olla paremmin läsnä, kun lapsia on vähemmän yhtä aikuista kohti. Pienemmissä ryhmissä toimiminen voi helpottaa myös esim. siirtymätilanteita, jotka voivat olla lapsille vaikeita.

Leikkitalanteet ja niiden havainnointi

Leikki on tärkeässä osassa varhaiskasvatuksen arkea. Leikkiessä on oiva mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja, toisen huomioon ottamista, kompromissin tekemistä ja omien mielipiteiden esittämistä. Leikki on tärkeä tekijä myös kiusaamisen ehkäisyssä, sillä pienillä lapsilla tyypillinen tapa kiusata on mm. leikistä poissulkeminen. Leikkikavereita valitessa lapsi voi käyttää valtaa ja manipuloida sosiaalisia suhteita. On tärkeää, että aikuinen havainnoi leikkitalanteita. Havainnointi on edellytys sille, että aikuinen voi erottaa toisistaan ne tilanteet, joissa lapsi tarvitsee aikuisen apua ja tukea, niistä tilanteista, joissa lapsia voidaan kannustaa ratkaisemaan konfliktitilanne itse. Aikuinen voi välillä myös mennä mukaan leikkiin ylläpitääkseen, rikastuttaakseen tai ohjatakseen leikkiä.

Lasten osallisuuden ja tasa-arvon tukeminen

Kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten osallisuutta ja tasa-arvoa. Heidän ajatuksiaan ja mielipiteitä kuullaan ja huomioidaan. Lapsilla tulee myös olla mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja tulla hyväksytyksi ja ymmärretyksi kukin omalla itsenään. Osallisuus on myös yhteisöön kuulumista. Aikuisten tehtävä onkin tukea lasten osallisuutta siten, että he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan asioihin ja olevansa osa ryhmää. Jos lapsi kokee, ettei hän pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan tilanteisiin, voivat tilanteet muuttua heille merkityksettömiksi, mistä seuraa taas yleensä vetäytymistä tai häiriökäytöstä.

Muita kiusaamisen ehkäisyn keinoja

- Positiivinen pedagogiikka, lämmin ja kannustava ilmapiiri.
- Tiimeissä keskustellaan avoimesti.
- Tilanteita ennakoidaan: tilojen jakaminen/leikkikaverit.
- Vanhemmille kerrotaan kaikesta.
- Jokaisen oma kokemus siitä, mikä on kiusaamista, huomioidaan.
- Opetellaan pyytämään ja antamaan anteeksi.
- Tunne- ja kaveritaitojen vahvistaminen toiminnassa.
- Turvataitojen opettelu lasten kanssa.

Tunne- ja turvataidot

Tunne- ja turvataitokasvatuksen avulla lapset oppivat taitoja, joilla he voivat välttyä joutumasta kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan tilanteisiin tai niihin joutuessaan osaavat suojella itseään ja turvautua luotettavien aikuisten apuun. Tunne- ja turvataitokasvatus on laaja-alaista lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemista. On tärkeää, että lapsi oppii näkemään ja kokemaan itsensä arvokkaana, hyvän kohtelun ja huolenpidon arvoisena. Lapsen olisi tärkeää oppia tunnistamaan tunteita ja huomioimaan niitä. Hyvät vuorovaikutus taidot puolestaan auttavat lasta solmimaan ja ylläpitämään hyviä ihmissuhteita, mikä sinällään jo voi suojella lasta ajautumasta hyväksikäyttäviin ihmissuhteisiin.

Vinkki!

Tunne- ja turvataidot materiaali:

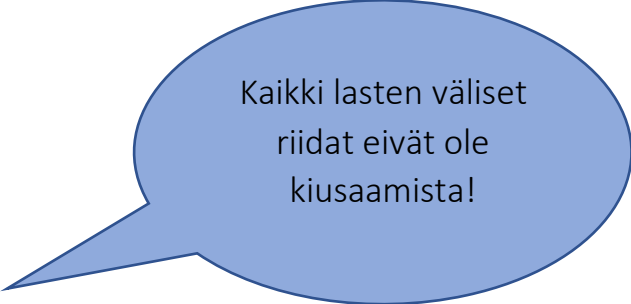
Tunne- ja turvataitoja lapsille -oppimateriaali soveltuu lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön. Materiaali on laadittu käytettäväksi 5–11-vuotiaiden lasten lapsiryhmissä.

Materiaalia voidaan soveltaa myös nuoremmille.

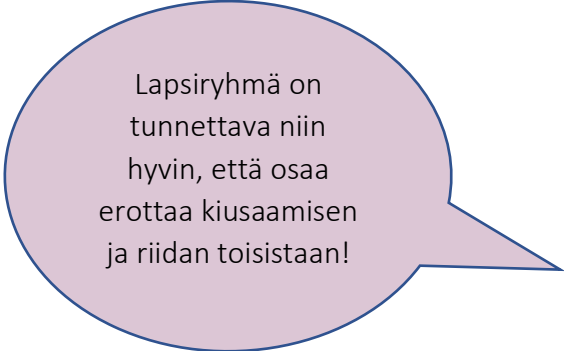
(Etsi Julkarista "Tunne- ja turvataitoja lapsille", niin pääset tutustumaan materiaaliin!)

Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen

Tilanteiden huomaaminen ja tunnistaminen on edellytys sille, että kiusaamiseen voidaan puuttua oikein ja tilanteen vaatimalla tavalla. On tärkeää, että aikuinen luo ryhmään ilmapiirin, jossa rakennetaan sellainen luottamus, että lapsi haluaa ja uskaltaa kertoa. Lapsia tulee myös rohkaista kertomaan aikuisille niin positiivisista kuin negatiivisistakin asioista. Kiusaamisen huomaamiseksi ja tunnistamiseksi on myös tärkeää, että aikuinen on tilanteissa aidosti läsnä ja havainnoi tilanteita.

Kaikki lasten väliset riidat eivät ole kiusaamista!

Lapsiryhmä on tunnettava niin hyvin, että osaa erottaa kiusaamisen ja riidan toisistaan!

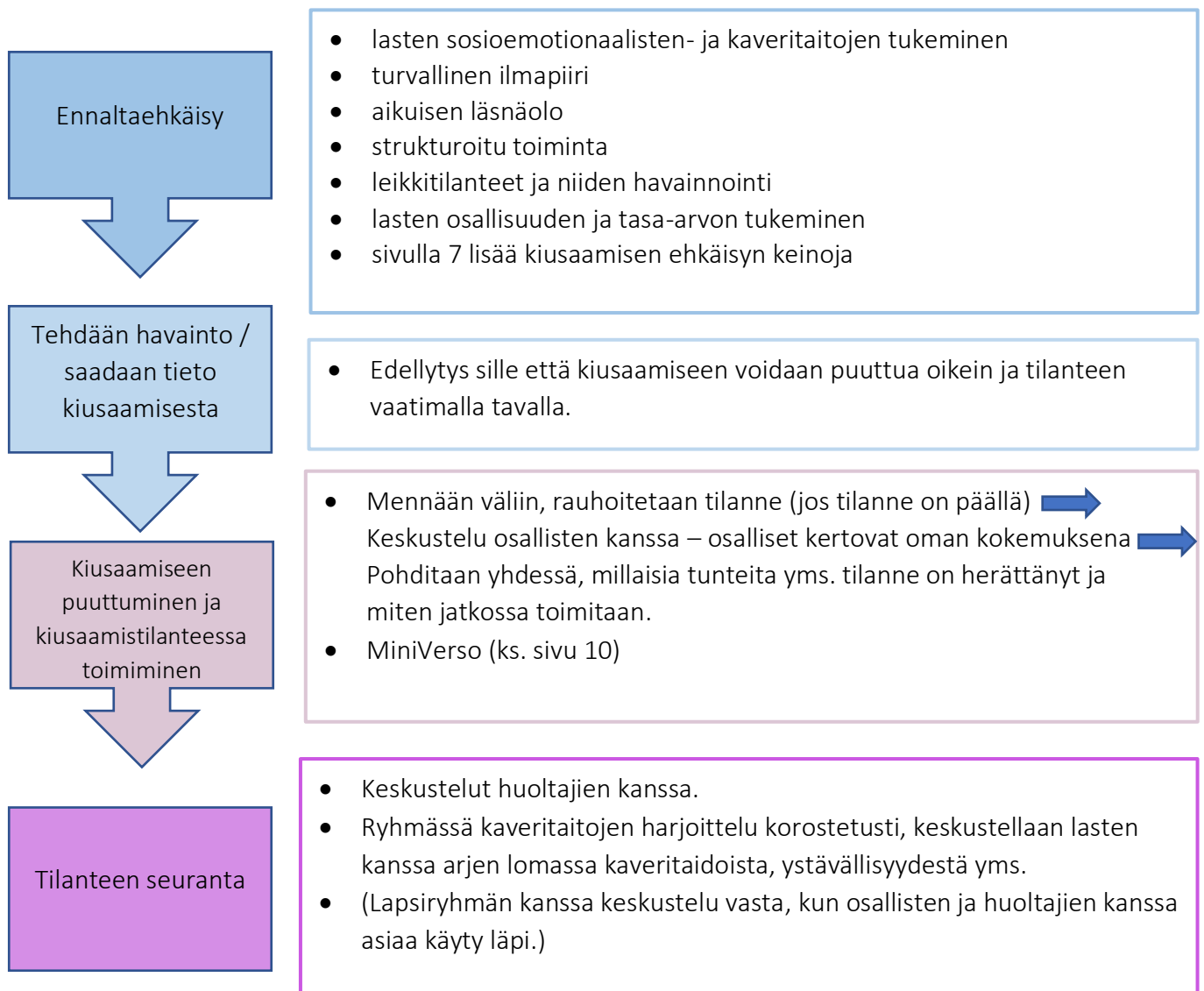
Keinoja kiusaamisen huomaamiseksi ja tunnistamiseksi:

- Havainnoi lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona.
- Keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävydestä.
- Keskustele ja kysele lapsilta kiusaamiseen liittyvistä asioista, kuten missä negatiivisia tekoja, ”tyhmää”, tapahtuu.
- Rohkaise lapsia kertomaan, kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua.
- Tee yhteistyötä vanhempien kanssa, rohkaise heitä ottamaan yhteyttä.
- Tee jäseneltyjä haastatteluja (ota valokuvia mukaan tueksi).
- Käytä kuvia, jotka esittävät erilaisia kiusaamistilanteita.
- Lue lasten kanssa erilaisia aihetta käsitteleviä kirjoja.
- Tarkkaile tai tutki lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä ja dokumentoi havaintosi.

Kiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamistilanteissa toimiminen

Kaikkiin lasten välisiin riitoihin sekä konflikteihin on tärkeä puuttua, mutta puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan tilanteen mukaan. Jokainen lasten välinen kiusaamis- ja konfliktitapaus on erilainen. On vaikeaa laatia sellaisia ohjeita tai ratkaisumalleja, jotka sopisivat kaikkiin kiusaamistilanteisiin. Oikeanlainen toimintatapa edellyttää lasten tuntemista sekä tilanteen havainnointia.

Kiusaamisen puuttumisen malli:

Kiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamistilanteissa toimiminen

- Lapsiryhmä tutuksi, MiniVerso tutuksi.
- Ennaltaehkäisy suuressa roolissa.
- Kiusaamistilanteisiin puututaan aina.
- Mennään väliin, rauhoitetaan tilanne, sen jälkeen keskustellaan.
- MiniVerso: jokainen osapuoli kertoo oman näkemyksen asiasta, lapset etsivät itse ratkaisuja, jokaista kuullaan.
- Voidaan sopia, että tilannetta seurataan jatkossa.
- Aikuiset seuraavat tilannetta, tärkeä tieto lapsille.
- Tilanteisiin puututaan rohkeasti, ”ei lakaista maton alle”.
- Tärkeää, että lapset tietävät aikuisen puuttuvan tilanteisiin.

Kentältä saatuja ohjeita kiusaamiseen puuttumiseen ja kiusaamistilanteissa toimimiseen

Pienten lasten välisen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen kannalta ei ole merkityksellistä, tunnistaako kasvattaja kiusaamisen tahallisuuden, sillä joka tapauksessa kiusaamiseen puututaan aina samalla tavalla, oli kiusaaminen tahallista tai tahatonta!

MiniVerso-sovittelumenetelmä:

MiniVerso-sovittelumenetelmä on kehitetty osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen oikeuksien ja osallisuuden vahvistamiseksi riitatilanteissa. MiniVerso on selkeä toimintamalli, jonka avulla sovittelukoulutuksen saanut henkilökunnan jäsen auttaa lapsia itse löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa. MiniVerso luo edellytykset lasten aidolle osallisuudelle riitatilanteissa. Lasta ei leimata vaan kunnioitetaan ja kuunnellaan oman riitansa ja sen ratkaisun asiantuntijana. MiniVerso antaa riitatilanteissa mahdollisuuden lapselle muuttaa toimintatapaansa riidoissa rakentavammaksi kuin se tapa, jolla hän on aiemmin toiminut konflikteissa. Lapsi oppii sovittlevampaa käyttäytymistä vain harjoitellen ja sovittelen toistojen kautta.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

*Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. –
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)*

Vaikka kiusaaminen tapahtuisi päiväkodissa, on se aina myös huoltajien ja kodin asia. Kotoa lapsi saa arvot ja ajatusmallit, jotka vaikuttavat hänen käyttökseen ja toimintaansa. Tämän vuoksi kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa tehdessä ja laatiessa on tärkeää myös pohtia ja muistaa vanhempien rooli ja osuus. On tärkeää, että vanhempien ja päiväkodin arvot ja näkemykset kiusaamisesta kohtaisivat. Huoltajat tuntevat lapsensa parhaiten ja huomaavat usein kiusaamiseen viittaavia oireita, jotka eivät välttämättä tule esiin päiväkodissa. Lapset myös usein kertovat kotona, kuinka päivät hoidossa sujuvat. Tämän vuoksi on tärkeää, että päiväkodin työntekijät kuuntelevat huoltajia ja huolia, joita heillä voi nousta. Toisaalta on myös tärkeää, että huoltajat pystyvät ottamaan päiväkodin työntekijöiltä vastaan havaintoja ja palautetta lapsen toiminnasta. Huoltajat eivät nimittäin aina välttämättä havaitse kiusaamista ylläpitäviä tekijöitä, kuten asenteita ja tapoja.

Huoltajia on hyvä kannustaa ottamaan rohkeasti yhteyttä!

Huoltajat tarvitsevat myös tietoa kiusaamisesta ilmiönä. Huoltajien tietoisuutta ja ymmärrystä voidaan herättää ja lisätä esimerkiksi vanhempainillassa. Huoltajille on myös tärkeää selittää kiusaamisen termiin liittyvät määrittelyn pulmat pienten lasten parissa.

Kasvatusyhteistyön kulmakiviä:

- Avoimuus ja luottamus.
- Rehellisyys.
- Puhelinkeskustelut, voidaan soittaa puolin ja toisin!
- Haku ja tuonti tilanteet, voidaan tarvittaessa siirtyä sivuun juttelemaan.
- Varataan aikaa yhteistyölle.
- Vanhemmat ottavat pienestä yhteyttä, luottamus toimii.
- Painotetaan, että kaikesta saa olla yhteyksissä!
- Vasu-keskustelut.

Vinkkejä menetelmiin, materiaaleihin ja kirjallisuuteen!

Kentältä saatuja vinkkejä käytetyistä työkaluista ja menetelmistä!

- Tunnekuvat
- Nukketeatteri
- Draaman keinot
- Kaveritaitomateriaali (Löytyy paljon netistä!)
 - Kaveritaitomatkalaukku
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusmateriaali (Rauhankasvatusinstituutti)

PIKI-toimintamalli (Haapsalo, T., Kirkkopelto, K., Repo, L. 2016)

PIKI-toimintamallin avulla tunnistetaan ja ehkäistään kiusaamista. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten vuorovaikutus- ja tunnetiloja. Toimintamalliin kuuluu lasten kuvakirja, kasvattajille ja kotiväelle suunnattu yhteinen opas, materiaalipaketti sekä verkkomateriaali. Materiaali tarjoaa taitoja lapselle, tukea vanhemmille ja valmiuksia ammattilaisille. PIKI-toimintamalli tarjoaa myös koulutusta varhaiskasvattajille.

Häijyherneitä ja lempeyslientä (Liuska, K., Turunen, T. 2015)

Varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen lapsiryhmissä käytettäväksi tehty opas lasten ristiriitatilanteiden selvittämiseen ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen tukemiseen. Sisältää luovia ja taidelähtöisiä harjoituksia, joiden avulla harjoitellaan pettymysten sietämistä, empatiataitoja ja rakentavaa toimintaa ristiriitatilanteissa.

- **Kasku Kiikarissa – Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille** – Pirjo-Leena Koivunen ja Taisto Lehtinen 2019
- **Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja** – Liisa Ahola 2017
- **Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa – kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen** – Laura Kirves ja Maria Stoor-Grenner. (MLL:n julkaisu, löytyy ladattavana versiona heidän sivuiltaan)
- **Oletko sä meidän kaa? – Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa** – Kirsi Järvinen ja Petteri Mikkola 2015
- **Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa** – Vilja Laaksonen 2022
- **Tunneäly varhaiskasvatuksessa** – Mirja Köngäs 2019

Kirjavinkkejä!

Ryhmäkohtainen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma ja puuttumisen suunnitelma (lomake)

Päiväkotiryhmä: _____

Toimintakausi: _____

Kirjaaja: _____

Laadittu: _____

1. Mitä kiusaaminen on? (Yhteinen näkemys kiusaamisesta.)

2. Keinoja kiusaamisen ehkäisyyn?

3. Miten kiusaamistilanteisiin puututaan?

4. Miten ja milloin suunnitelmaa arvioidaan?

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

(Ohje ryhmäkohtaisen lomakkeen täyttöön.)

On tärkeää laatia ryhmäkohtainen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, sillä sen avulla kasvattajat tietävät, kuinka toimia ja osaavat perustella toimintansa. Suunnitelman tarkoitus on motivoida ja sitoa henkilöstöä kiusaamisen vastaiseen työhön sekä tukea vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Alla on lueteltu, mitä mihinkin ruutuun tulee kirjata.

Ruutu 1:

- Kiusaamista ehkäisevän työn tavoite.
- Yhteinen näkemys siitä, mitä kiusaaminen on.

Ruutu 2

- Ryhmän omat kiusaamisen keinot ja menetelmät

Ruutu 3

- Miten akuutteihin kiusaamistilanteisiin puututaan ryhmässä?
 - Kuinka konflikteihin ja riitoihin puututaan?

Ruutu 4

- Miten ja milloin ryhmän kiusaamisen vastaista työtä arvioidaan?
- Kuinka kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmasta tiedotetaan?
- Miten uudet työntekijät perehdytetään aiheeseen?

On tärkeää sopia, milloin ja miten kiusaamistilanteita dokumentoidaan!

Suunnitelman arviointi

Kiusaamisen ehkäisy vaatii suunnitelmallista ja pitkäjänteistä työtä. Kun suunnitelmaa tehdään ja toteutetaan, arviointi on tärkeä osa prosessia. Arvioinnin tavoitteena on pohtia, kuinka suunnitelma toimii kiusaamista ehkäisevän työn tukena. Onko suunnitelma ollut henkilökunnalle avuksi työvälineenä? Onko päiväkotiin syntynyt yhteinen ymmärrys kiusaamisesta ja millaisia ehkäiseviä työtapoja päiväkotiin on syntynyt? Huomataanko kiusaamistilanteita paremmin ja enemmän kuin ennen, puututaanko niihin johdonmukaisesti? Ovatko aikuisten asenteet muuttuneet, onko ilmapiiri myönteisempi? Minkä verran lasten ääni kuuluu suunnitelmaa laadittaessa?

Esimerkki kysymyksiä arvioinnin avuksi:

- Onko ryhmään syntynyt yhteinen ymmärrys siitä, mitä kiusaaminen on?
- Onko suunnitelmasta ollut apua ja hyötyä työvälineenä?
- Huomataanko kiusaamistilanteita suunnitelman avulla paremmin kuin ennen?
- Näkykö lasten osallisuus suunnitelmassa ja sen laatimisessa?
- Ovatko huoltajat tietoisia suunnitelmasta ja sen sisällöstä?

Suunnitelman päivittäminen ja siitä tiedottaminen

Suunnitelmaan on tarpeen kirjata, miten usein suunnitelmaa päivitetään. Kiusaaminen ei ole staattinen tila, vaan se muuttuu ryhmän ja yhteisön mukana. Henkilökunnan tietoisuus ilmiöstä voi lisääntyä esimerkiksi koulutuksella, jolloin suunnitelmaa on myös tarpeen päivittää. Päiväkodissa sovitaan ajankohta, milloin suunnitelmaa arvioidaan ja arvioinnin ajankohta kirjataan suunnitelmaan. Arvioinnin pohjalta seuraavalle toimintakaudella laaditaan uudet ehkäisyn keinot. Lisäksi ryhmät päivittävät omat suunnitelmansa lapsiryhmän muuttuessa tai lasten taitojen karttuessa. Ryhmäkohtaisen suunnitelman on tarkoitus toimia työvälineenä, jota voidaan päivittää tiimipalavereissa tarpeen mukaan.

Vanhemmille tiedotetaan päiväkodin yhteisestä suunnitelmasta esimerkiksi vanhempainillassa, jolloin vanhemmille avataan suunnitelmansisältö, josta he voivat esittää kysymyksiä. On myös hyvä miettiä, missä suunnitelmaa säilytetään sekä miten vanhemmat saavat sen luettavaksi. Uusien työntekijöiden perehdytyksessä on huomioitava myös, miten heitä tiedotetaan

Lähdeluettelo

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-kustannus, Jyväskylä

Haapsalo, T.; Kirkkopelto, K. & Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Seurakuntien Lapsityön Keskus ry.

Joensuu 2020. Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma.

Koivunen, P., Lehtinen T. Kasvu kiikarissa – Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. PS-kustannus 2015. Bookwell Oy, Juva

Kirves, L. ja Stoor-Grenner, M. a2010. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan.

Kirves, L. ja Stoor-Grenner, M. b.2010 Kiusaavatko pienet lapsetkin? Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hankkeen raportti. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan.

Kivijärvi, T. ja Linnove, T. 2016. Kasvu ja kasvatus – KasKas ryhmätoimintamallista tukea laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Eura. Niilo Mäki instituutti, Euraprint.

Lajunen, L., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille – Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: PunaMusta OY

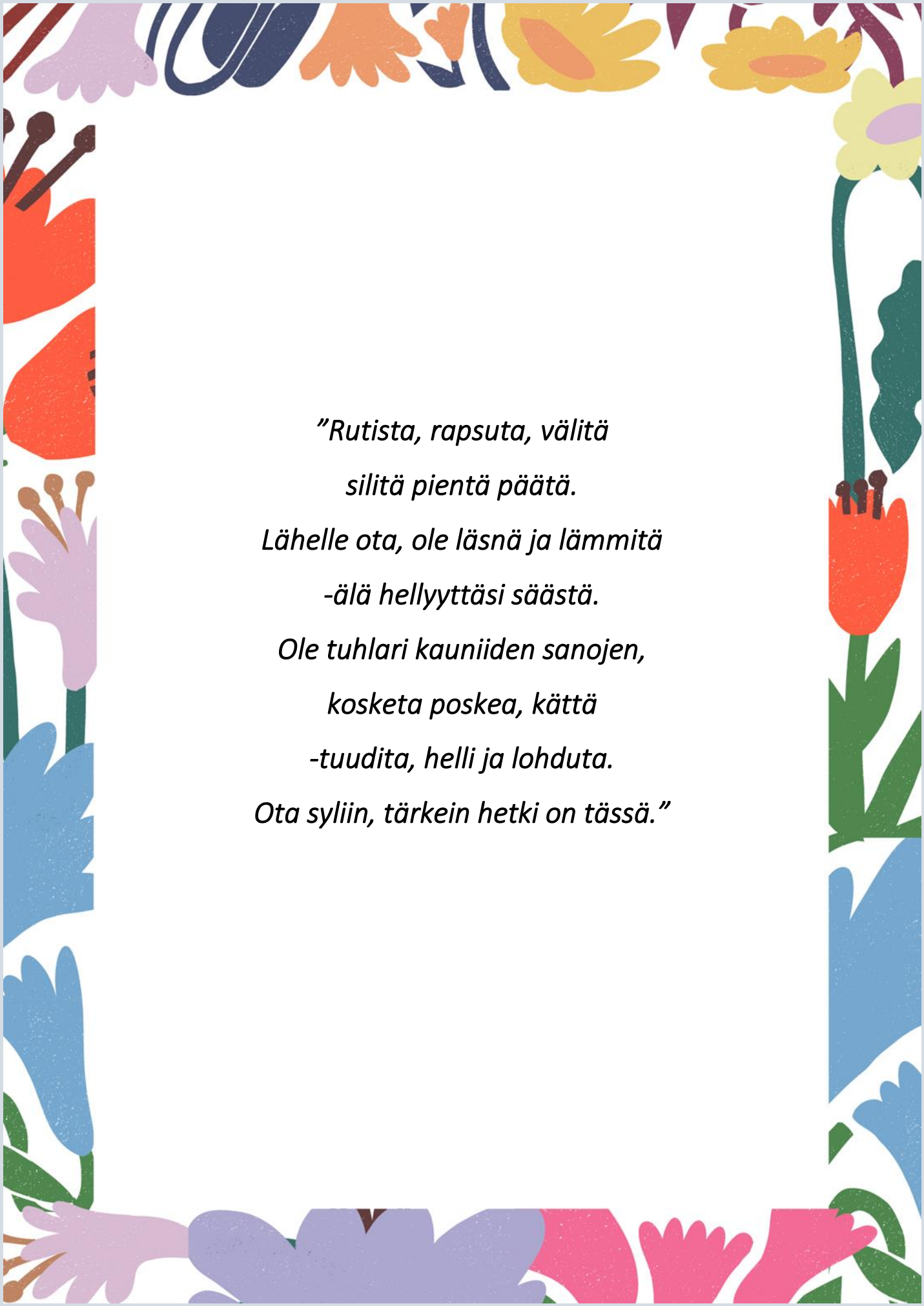
MiniVerso-materiaalipankki.

OPH 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

PIKI-toimintamallin nettisivut.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus. 2. uudistettu painos

*"Rutista, rapsuta, välitä
silitä pientä päätä.
Lähelle ota, ole läsnä ja lämmitä
-älä hellyyttäsi säästä.
Ole tuhlari kauniiden sanojen,
kosketa poskea, kättä
-tuudita, helli ja lohduta.
Ota syliin, tärkein hetki on tässä."*